

УДК 347.145

DOI 10.33244/2617-4154.3(16).2024.98-111

О. С. Дяковський,*канд. юрид. наук**e-mail: o.dyakovskiy@gmail.com***ORCID ID 0000-0003-3412-9278;****К. В. Прокопчук,***e-mail: kataprokopcuk75@gmail.com***ORCID ID 0009-0008-2781-3841;****В. І. Скрипець,***Державний податковий університет**e-mail: vpsarev0@gmail.com***ORCID ID 0009-0001-8316-5411**

ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАХИСТУ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ

У статті досліджується особливості здійснення правового забезпечення захисту персональних даних.

Для України питання безпечності цифрових сервісів набуває дедалі більшої актуальності у зв'язку з невинним збільшенням їх кількості в різних сферах життєдіяльності та активним використанням багатьма користувачами.

Таке значне зростання сегмента електронної торгівлі та інших цифрових сервісів неможливе без збору даних про споживачів, їх уподобання та потреби. Суб'єкти електронної комерції потребують детальної інформації про наявних та потенційних клієнтів з метою впровадження маркетингових дій та для реалізації товарів і послуг. Нині проблемою є те, що в сучасних умовах жорсткої конкуренції інформація про споживачів може збиратися в обхід або всупереч чинному законодавству про захист персональних даних, а різноманітні цифрові сервіси в Україні дедалі більше характеризуються системними порушеннями, зокрема в аспекті неможливості споживачем повноцінно реалізувати право на забуття під час та після використання відповідного цифрового сервісу.

Прийняття профільного Закону України «Про захист персональних даних» та запровадження відповідного інституційного супроводу зумовило тенденцію до підвищення уваги до захисту персональних даних у сфері електронної комерції в Україні. Проте аналіз чинного законодавства з питань захисту персональних даних, наукових праць і правозастосовної практики за період дії профільного Закону вказує на те, що теперішній стан вирішення проблеми захисту персональних даних потребує запровадження нових підходів до системи захисту прав у цій сфері.

Варто зазначити, що правове забезпечення захисту персональних даних у сфері електронної комерції в Україні має недостатньо високий рівень наукової розробки. Окремі питання такої проблематики розглядалися у межах цивільного, трудового та інформаційного права. Здебільшого дослідження присвячувалися питанню інформаційної діяльності законодавчої гілки влади, кодифікації інформаційного законодавства, правому забезпеченню інформаційного правопорядку та захисту персональних даних.

Ключові слова: персональні дані, електронна комерція, захист персональних даних тощо.

Постановка проблеми. Станом на сьогодні проблемним питанням залишається належний захист баз персональних даних, зокрема тих, які містять елементи даних електронної комерції. Варто зазначити, що Законом України від 01.06.2010 «Про захист персональних даних» у його редакції містилася обов'язкова норма про те, що база персональних даних підлягає державній реєстрації через внесення відповідного запису уповноваженим державним органом з питань захисту персональних даних до Державного реєстру баз персональних даних.

З метою врегулювання суспільних відносин у цій сфері виникає необхідність унесенні відповідних змін до національного законодавства в частині реєстрації баз персональних даних, зокрема за наявності чинника даних електронної комерції та ведення відповідного реєстру реєстрації з наданням можливості отримання відповідного доступу та за необхідності отримання витягу з цього реєстру з метою підтвердження факту реєстрації та недопущення порушення прав у цій сфері в майбутньому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Деякі окремі питання правового регулювання електронної комерції в Україні досліджували такі науковці: О. А. Баранов, О. М. Вінник, Т. С. Гудіма, Д. Д. Євтушенко, К. М. Краус, Н. М. Краус, О. В. Манжура, М. О. Перепелиця, Л. В. Товкун, Р. Ю. Царьов, О. В. Шаповалова, Ю. О. Шкригун та інші.

Метою цього дослідження є теоретичне обґрунтування особливостей здійснення правового забезпечення захисту персональних даних.

Виклад основного матеріалу. Активне використання сучасних інформаційних технологій та інформаційно-комунікаційних систем зумовлює до розвитку електронної комерції та дає змогу серед іншого здійснювати торгівлю. Здійснення електронної торгівлі сприяє виникненню правовідносин між сторонами, які спрямовані щодо набуття, зміни або припинення цивільних прав та обов'язків.

Досліджуючи цю тему, варто зазначити, що електронній комерції притаманний обіг персональних даних, що вказує про наявність загальних суб'єктів у сфері електронної комерції та спеціальних, які притаманні персональним даним та електронній комерції.

Отже, відповідно до Закону України «Про електронну комерцію», зазначено, що суб'єкт електронної комерції – це суб'єкт господарювання будь-якої організаційно-правової форми, що реалізує товари, виконує роботи, надає послуги з використанням інформаційно-комунікаційних систем, або особа, яка придбаває, замовляє, використовує зазначені товари, роботи, послуги через вчинення електронного правочину [1].

Варто виокремити два основних суб'єкти електронної комерції: продавця та покупця. Тому ми можемо спостерігати правовий статус продавця (виконавця, постачальника) товарів, робіт, послуг в електронній комерції та правовий статус покупця (замовника, споживача) товарів, робіт, послуг у сфері електронної комерції.

Потрібно погодитися з думкою О. М. Ярошенка, який, надаючи визначення правового статусу, вказує, що це визнаний нормами права правовий стан суб'єкта права, який відображає його становище у взаємовідносинах з іншими суб'єктами права [2, с. 18].

Водночас Н. М. Оніщенко визначає правовий статус як систему законодавчо встановлених і гарантованих державою прав, свобод, законних інтересів та обов'язків суб'єкта суспільних відносин [3, с. 336].

Наявність правового статусу зумовлює необхідність захисту прав, яке було порушене в рамках здійснення електронної комерції за допомогою органів судової влади та звернення до суду. Зі свого боку суд є універсальним органом, який може вирішувати спори в різних сферах правовідносин, зокрема й у сфері персональних даних та електронної комерції.

Відповідно до ст. 16 Цивільного кодексу України зазначено, що кожна особа має право звернутися до суду за захистом свого особистого немайнового або майнового права та інтересу. Способами захисту цивільних прав та інтересів можуть бути: визнання права, визнання правочину недійсним, припинення дії, яка порушує право, відновлення становища, яке існувало до порушення, примусове виконання обов'язку в натурі, зміна правовідношення, припинення правовідношення, відшкодування збитків та інші способи відшкодування майнової шкоди, відшкодування моральної (немайнової) шкоди, визнання незаконними рішення, дій чи бездіяльності органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим або органу місцевого самоврядування, їхніх посадових і службових осіб. Суд може захистити цивільне право або інтерес іншим способом, що встановлений договором або законом [4].

Відповідно до норм Цивільного процесуального кодексу України суди загальної юрисдикції розглядають у порядку цивільного судочинства справи, що виникають з цивільних, земельних, трудових, сімейних, житлових та інших правовідносин, крім справ, розгляд яких здійснюється в порядку іншого судочинства [5].

Поряд із судовим органами судової влади ми можемо виокремити спеціального суб'єкта захисту Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.

Зі свого боку Правовий статус Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини визначається Конституцією України та Законом України «Про Уповноваженого Верховної Ради з прав людини» [6].

Досліджуючи повноваження Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, можемо зазначити про такі повноваження:

– нормотворчі (звертатися з пропозиціями до Верховної Ради України, Президента України, Кабінету Міністрів України, інших державних органів, органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб щодо прийняття або внесення змін до нормативно-правових актів з питань захисту персональних даних, затверджувати нормативно-правові акти у сфері захисту персональних даних у випадках, передбачених цим

Законом, надавати рекомендації щодо практичного застосування законодавства про захист персональних даних, роз'яснювати права та обов'язки відповідних осіб за зверненням суб'єктів персональних даних, володільців або розпорядників персональних даних, структурних підрозділів або відповідальних осіб з організації роботи із захисту персональних даних, інших осіб, надавати за зверненням професійних, самоврядних та інших громадських об'єднань чи юридичних осіб висновки щодо проєктів кодексів поведінки у сфері захисту персональних даних та змін до них);

– контрольні (проводити на підставі звернень або за власною ініціативою виїзні та безвиїзні, планові, позапланові перевірки володільців або розпорядників персональних даних у порядку, визначеному Уповноваженим, із забезпеченням відповідно до закону доступу до приміщень, де здійснюється обробка персональних даних, за підсумками перевірки, розгляду звернення видавати обов'язкові для виконання вимоги (приписи) про запобігання або усунення порушень законодавства про захист персональних даних, зокрема щодо зміни, видалення або знищення персональних даних, забезпечення доступу до них, надання чи заборони їх надання третій особі, зупинення або припинення обробки персональних даних, складати протоколи про притягнення до адміністративної відповідальності та направляти їх до суду у випадках, передбачених законом, отримувати на свою вимогу та мати доступ до будь-якої інформації (документів) володільців або розпорядників персональних даних, які необхідні для здійснення контролю за забезпеченням захисту персональних даних, зокрема доступ до персональних даних, відповідних баз даних чи картотек, інформації з обмеженим доступом, здійснювати моніторинг нових практик, тенденцій і технологій захисту персональних даних, отримувати пропозиції, скарги та інші звернення фізичних і юридичних осіб з питань захисту персональних даних та приймати рішення за результатами їх розгляду);

– координаційні (організовувати та забезпечувати взаємодію з іноземними суб'єктами відносин, пов'язаних із персональними даними, зокрема у зв'язку з виконанням Конвенції про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних та Додаткового протоколу до неї, інших міжнародних договорів України у сфері захисту персональних даних, взаємодіяти зі структурними підрозділами або відповідальними особами, які відповідно до цього Закону організують роботу, пов'язану із захистом персональних даних під час їх оброблення, брати участь у роботі міжнародних організацій з питань захисту персональних даних);

– інформаційні (інформувати про законодавство з питань захисту персональних даних, проблеми його практичного застосування, права і обов'язки суб'єктів відносин, пов'язаних із персональними даними, оприлюднювати інформацію про такі структурні підрозділи та відповідальних осіб, які, відповідно до цього Закону, організують роботу, пов'язану із захистом персональних даних під час їх оброблення) [6].

Дослідивши зазначені вище повноваження, можна підкреслити, що для здійснення належного реагування Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини необхідно саме порушення прав у сфері персональних даних. Тобто здійснення порушення прав у сфері електронної комерції може бути не достатньо, оскільки має

бути додатковий чинник у сфері персональних даних та їх порушення, тому в такому разі як висновок можна зазначити, що суб'єктам захисту прав притаманний їх поділ або класифікація [6].

Також виділяють класифікацію серед іншого за позицією С. М. Махіної, яка зазначила, що в управлінському процесі беруть участь три групи суб'єктів: перша група – суб'єкти, наділені власними повноваженнями (Президент України, вищі посадові органи, вищі органи виконавчої влади); друга група – це суб'єкти, на яких поширюється владний вплив (фізичні та юридичні особи, які не наділені владними повноваженнями у сфері управління); третя група – суб'єкти, які одночасно володіють владними повноваженнями та перебувають під управлінським впливом (посадові особи, державні та муніципальні службовці, структурні підрозділи державної влади) [7, с. 84].

Як висновок, можна виділити основні суб'єкти захисту, до яких належать органи судової влади (суд), та додаткові, як Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, якщо відбулося порушення права електронної комерції за наявності персональних даних, також на первинному рівні додатковими суб'єктами даних можуть бути продавець та покупець, варто зазначити, що на покупця можуть поширюватися норми Закону України «Про захист прав споживачів» [8].

Потрібно зазначити, що накопичення інформації утворює необхідність у її систематизації та логічному впорядкуванню. У процесі здійснення діяльності спостерігається опрацювання інформації, що містить персональні дані клієнтів, їх банківських чи карткових реквізитів, реєстраційних номерів облікових карток платників податків, адреси реєстрації та інших даних, які в сукупності утворюють відповідну базу даних, що наявна також у сфері електронної комерції.

Закон України «Про електронну комерцію» визначає організаційно-правові засади діяльності у сфері електронної комерції в Україні, встановлює порядок вчинення електронних правочинів із застосуванням інформаційно-комунікаційних систем та визначає права та обов'язки учасників відносин у сфері електронної комерції [1].

Зі свого боку, проаналізувавши Закон України «Про електронну комерцію», було встановлено, що цей закон містить п'ять розділів регулювання, а саме містить загальні засади функціонування електронної комерції в Україні, учасників відносин у сфері електронної комерції, порядок вчинення електронних правочинів, вирішення спорів та відповідальність у сфері електронної комерції, прикінцеві положення та дев'ятнадцять статей регулювання, починаючи зі сфери застосування цього закону та закінчуючи відповідальністю за порушення законодавства у сфері електронної комерції [1].

Так, Закон України «Про електронну комерцію», а саме преамбула закону та статті регулювання визначення термінів у цій сфері не містить розуміння баз даних за участю електронної комерції, тому в такому разі було здійснено дослідження близьких за змістом термінів, закріплених у чинному законодавстві [1].

Накопичення інформації в паперовому та електронному вигляді потребує регулювання на національному рівні. Проаналізувавши нормативно-правові акти в цій сфері, можна зазначити, що Закон України «Про захист персональних даних» надає

розуміння бази персональних даних. Отже, законодавець нормативно закріпив, що база персональних даних – це іменована сукупність упорядкованих персональних даних в електронній формі та/або у формі картотек персональних даних [8].

Схоже визначення бази даних міститься в Законі України «Про авторське право і суміжні права», відповідно до якого зазначено, що база даних (компіляція даних) – сукупність творів, даних або будь-якої іншої інформації в довільній формі, які розташовані в систематизованому або упорядкованому вигляді, що можуть бути доступні за допомогою спеціальної пошукової системи та/або на основі електронних засобів (комп'ютера) чи інших засобів [9].

У класифікаторі видів економічної діяльності передбачено кілька видів інформаційної діяльності, пов'язаної з базами даних: підготовка цифрових даних (актуалізація даних, їх відбір, формування на машинних носіях), надання даних у певному порядку чи послідовності через вибирання чи прямого доступу до даних (автоматизоване ведення даних), видання будь-якої інформації в інтернеті, зокрема книг, газет, журналів, якщо вони не мають іншої форми публікації, крім в інтернеті, створення баз даних в оперативному режимі онлайн, створення каталогів, адресних списків тощо в оперативному режимі, діяльність, пов'язана з порталами пошуку у вебмережі [10, с. 22].

Із наведених вище визначень бази даних і бази персональних даних можна зазначити про те, що база даних є ширшим поняттям, ніж база персональних даних, оскільки база даних містить більше елементів у своїй сукупності ніж база персональних даних, які містять елементи тільки вказаних даних. Водночас можна виділяти базу даних в електронній комерції.

Для виділення меж бази даних у сфері електронної комерції необхідно зазначити, що Закон України «Про електронну комерцію» регулює правові відносини у сфері електронної комерції під час вчинення електронних правочинів [1]. Крім того, чинність Закону не поширюється на правочини, якщо: законом встановлено спеціальний порядок переходу права власності або предметом правочину є об'єкти, вилучені з цивільного обороту або обмежені в цивільному обороті відповідно до законодавства; однією зі сторін є фізична особа, яка не зареєстрована як фізична особа – підприємець та реалізує або пропонує до реалізації товари, виконує роботи, надає послуги з використанням інформаційно-комунікаційних систем, крім випадків, коли сторони прямо домовилися про застосування положень цього Закону до правочину; стороною правочину є орган державної влади або орган місцевого самоврядування в частині виконання ним функцій держави або місцевого самоврядування; правочин підлягає нотаріальному посвідченню або державній реєстрації відповідно до законодавства; вчинення правочину регулює сімейні правовідносини; правочин стосується грального бізнесу, зокрема парі, тоталізатори та інші азартні ігри, або проведення лотерей, крім не грошових лотерей відповідно до Закону України «Про благодійну діяльність та благодійні організації» та лотерей, визначених Законом України «Про рекламу»; виконання зобов'язання забезпечується особою, яка уклала договір поруки або іншої форми майнового забезпечення, за умови, що така особа діє в цілях, що виходять за межі її господарської діяльності чи незалежної професійної діяльності [1].

Дяковський О. С., Прокопчук К. В., Скрипечь В. І.

Особливості здійснення правового забезпечення захисту персональних даних

Так, накопичені дані про контрагентів або суб'єктів господарювання, постачальників, продавців та покупців в електронному вигляді, що в подальшому отримала систематизацію та впорядкування утворювала базу персональних даних з елементом електронної комерції.

Станом на сьогодні проблемним питанням залишається належний захист баз персональних даних, зокрема тих, які містять елементи даних електронної комерції. Варто зазначити, що Законом України «Про захист персональних даних» у його редакції від 01.06.2010 містилася обов'язкова норма про те, що база персональних даних підлягає державній реєстрації через внесення відповідного запису уповноваженим державним органом з питань захисту персональних даних до Державного реєстру баз персональних даних [8].

З метою дотримання порядку реєстрації баз даних діяв спеціально уповноважений орган Державна служба України з питань захисту персональних даних, проте зі зміною національного законодавства у сфері персональних даних зазначена служба була ліквідована та частина повноважень була передана до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.

Станом на сьогодні відповідно до ст. 9 та 22 Закону України «Про захист персональних даних» вбачається, що обов'язковість реєстрації баз персональних даних була вилучена та замінена на повідомлення про обробку персональних даних [8].

Тому вбачається, що частина повноважень щодо реєстрації баз персональних даних і пов'язаних функцій з такою реєстрацією не була передана до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини або іншого державного органу чи суб'єкта господарювання, що свідчить про те, що ця частина щодо ведення реєстру баз персональних даних не врегульована чинним законодавством, яка вказує також про відсутність відповідальності за неререєстрацію баз даних, оскільки це питання не врегульовано та не містить відповідних законодавчих норм.

Тому вважаємо, що необхідне врегулювання питання реєстрації баз персональних даних та ведення відповідного реєстру. Зазначені повноваження можна передати через ліцензування суб'єктів господарювання у цій сфері. Процес ліцензування діяльності у сфері персональних даних передбачає:

- визначення мети збирання, накопичення (обробки), заощадження та передачі (реалізації) даних про особу;
- створення баз даних;
- оцінку заходів їх захисту, стану технічної бази або можливості залучення коштів для надання послуг, пов'язаних із персональними даними;
- встановлення категорій, груп суб'єктів персональних даних, рівня кваліфікації, відповідності професійної, підприємницької діяльності державної політики у сфері персональних даних [11, с. 103].

Отже, варто зазначити, що з метою врегулювання суспільних відносин у цій сфері виникає потреба у внесенні відповідних змін до національного законодавства в частині реєстрації баз персональних даних, зокрема за наявності чинника даних електронної комерції та ведення відповідного реєстру реєстрації з наданням можливості отримання

відповідного доступу та за необхідності отримання витягу з такого реєстру з метою підтвердження факту реєстрації та недопущення порушення прав у цій сфері в майбутньому.

Збільшення обсягу продажів товарів за участю електронної комерції зумовлює необхідність регулювання цієї галузі за допомогою Закону України «Про електронну комерцію», який зазначає про наявність відповідальності за порушення вимог даного закону [1].

Юридична відповідальність є проявом загальносоціологічного феномена соціальної відповідальності, її специфічним різновидом. Існування соціальної відповідальності обумовлено нормативним регулюванням суспільних відносин, зміст яких зі свого боку визначено виробничо-економічним укладом суспільства [7, с. 146].

Так, регулювання суспільних відносин за наявністю норм юридичної відповідальності є чинником попередження вчинення правопорушень. Тому попереджувальний вплив відіграє важливу роль до спонукання дотримання норм закону з метою недопущення впливу у формі настання відповідальності та застосування примусу судом чи органами державної влади.

О. С. Йоффе і М. Д. Шаргородський розуміють під юридичною відповідальністю «міру державного примусу, яка заснована на юридичному та суспільному осуді поведінки правопорушника й відображається у встановленні для нього певних негативних наслідків у вигляді обмежень особистого та майнового порядку» [12, с. 314].

Розглянувши ст.ст. 17 та 19 Закону України «Про електронну комерцію», варто зазначити, що сторони електронних правочинів відповідають за невиконання своїх зобов'язань у порядку, визначеному законом або договором, та що порушення законодавства у сфері електронної комерції тягне за собою відповідальність, встановлену законом [1].

У такому разі можна говорити про наявність відповідальності щодо невиконання зобов'язання, виходячи з укладеного договору, тобто закріплену сторонами відповідальність у формі пені чи штрафу або відсотків річних, виходячи зі свободи договору. Тому під час вирішення спорів сторони та інші учасники правовідносин керуються укладеним між сторонами договором, за умови його чинності та відповідності вимогам законодавства.

Тобто в такому разі існує цивільно-правова відповідальність у сфері захисту персональних даних та електронній комерції.

Цивільно-правова відповідальність як самостійний вид юридичної відповідальності полягає в застосуванні державного примусу до правопорушника через позбавлення особи певних благ або через покладення обов'язків майнового характеру [13].

Варто зазначити, що з розвитком законодавства все більше стає актуальним вид захисту права як відшкодування моральної та матеріальної шкоди у сфері захисту персональних даних, зокрема у сфері електронної комерції.

Постановою Пленуму Верховного Суду України від 25.05.2001 № 5 «Про внесення змін та доповнень до Постанови Пленуму Верховного Суду України від 31 березня 1995 року № 4 «Про судову практику в справах про відшкодування моральної

(немайнової) шкоди» п. 9 зазначено, що «розмір відшкодування моральної (немайнової) шкоди суд визначає залежно від характеру та обсягу страждань (фізичних, душевних, психічних тощо), яких зазнав позивач, характеру немайнових втрат (їх тривалості, можливості відновлення тощо) та з урахуванням інших обставин. Зокрема, враховуються стан здоров'я потерпілого, тяжкість вимушених змін у його життєвих і виробничих стосунках, ступінь зниження престижу, ділової репутації, час та зусилля, необхідні для відновлення попереднього стану, добровільне – за власною ініціативою чи за зверненням потерпілого – спростування інформації редакцією засобу масової інформації. Водночас суд має виходити із засад розумності, виваженості та справедливості» [14].

Так, наявність моральної шкоди повинна підтверджуватися належними та допустимими доказами. Особливістю моральної шкоди є те, що така шкода переважно стягується за судовим рішенням, яке після набрання законної сили підлягає обов'язковому виконанню.

Як приклад, за законодавством Великої Британії, а саме Акта «Про захист баз даних», ст. 22, 23 містять детальну регламентацію права особи на відшкодування завданої їй майнової та моральної шкоди в разі допущення неточностей персональних відомостей, втрати, пошкодження або несанкціоноване розголошення даних чи надання до них доступу стороннім особам без дозволу суб'єкта даних. Пряма вказівка на право особи вимагати відшкодування завданої шкоди міститься і у Федеральному законі Німеччини «Про охорону даних». Відповідно до п. 7 і п. 8 цього закону, якщо відповідна організація (державна чи приватна) завдає шкоду суб'єкту, піддаючи дані про його особу автоматизованій обробці, забороненій або неправильно застосованій виходячи із приписів закону, то ця організація зобов'язана, незалежно від наявності власної вини, відшкодувати завдану такими діями шкоду. У випадку такого порушення прав особи їй відшкодовується шкода, яка не є майновою (моральна) у відповідному грошовому еквіваленті. Однак німецький закон містить обмеження максимальної суми відшкодування 250 000 німецьких марок [15].

У такому випадку варто погодитися з думкою Р. О. Стефанчука, який зазначає основні форми цивільно-правової відповідальності за порушення недоторканості особистого та сімейного життя, це компенсація моральної шкоди, відшкодування матеріальної шкоди, спростування відомостей, що не відповідають дійсності і завдають шкоди інтересам честі, гідності або ділової репутації [16].

Відповідно до ст. 28 Закону України «Про захист персональних даних» зазначається, що порушення законодавства про захист персональних даних тягне за собою відповідальність, встановлену законом [8]. Найбільш поширеними видами відповідальності в цій сфері є адміністративна та кримінальна.

Зокрема, ст. 188-39 Кодексу України про адміністративні правопорушення містить норму щодо порушення законодавства у сфері захисту персональних даних та відповідальності за такі порушення. Відповідальність настає за неповідомлення або несвоєчасного повідомлення Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини про обробку персональних даних або про зміну відомостей, які підлягають повідомленню згідно із законом, повідомлення неповних чи недостовірних відомостей та за

невиконання законних вимог (приписів) Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини або визначених ним посадових осіб секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо запобігання або усунення порушень законодавства про захист персональних даних.

Також виділяють кримінальну відповідальність. Відповідно до ст. 182 Кримінального кодексу України встановлюється відповідальність за порушення недоторканності приватного життя, а саме в частині незаконного збирання, зберігання, використання, знищення, поширення конфіденційної інформації про особу або незаконна зміна такої інформації, крім випадків, передбачених іншими статтями цього Кримінального кодексу України [13].

Правове розуміння конфіденційної інформації міститься у ст. 21 Закону України «Про інформацію», де зазначено, що це є інформація про фізичну особу, а також інформація, доступ до якої обмежено фізичною або юридичною особою, крім суб'єктів владних повноважень. Конфіденційна інформація може поширюватися за бажанням (згодою) відповідної особи у визначеному нею порядку відповідно до передбачених нею умов, а також в інших випадках, визначених законом [17].

Зі свого боку О. П. Горпинюк у своєму дисертаційному дослідженні як спосіб поліпшення кримінальної відповідальності за особливостями ст. 182 Кримінального кодексу України визначає кваліфікувальні ознаки:

- 1) «поширення інформації з обмеженим доступом про особу в публічному виступі, творі, що публічно демонструється, чи в засобах масової інформації»;
- 2) «вчинення з використанням спеціальних технічних засобів, призначених для негласного отримання інформації»;
- 3) «повторно»;
- 4) «вчинене особою, якій інформація стала відома у зв'язку з виконанням службових чи професійних обов'язків» [18, с. 16].

Так, у своєму дисертаційному дослідженні Ю. І. Дем'яненко зазначила групи мотивів за злочин, передбачений ст. 182 Кримінальному кодексі України, а саме:

- 1) мотиви, що стосуються міжособистісних стосунків (користь, ревнощі, помста, заздрість, цікавість тощо);
- 2) мотиви, що пов'язані з відносинами між певними групами населення, виділеними за ознакою расової, національної належності, ставлення до релігії чи іншими ознаками;
- 3) мотиви, пов'язані з конкурентними відносинами у сфері бізнесу та політики (бажання мати перевагу над конкурентом, дискредитувати його тощо);
- 4) мотиви, пов'язані з бажанням використати конфіденційну інформацію про особу під час планування, готування або під час вчинення іншого злочину (для вибору жертви, шантажу, вибору способу посягання, в діяльності організованих злочинних об'єднань тощо) або в разі приховування злочинної діяльності;
- 5) мотиви, пов'язані із журналістською діяльністю (бажання здобути особисту популярність тощо) [7, с. 159].

З огляду на вищезазначене варто погодитися з думкою М. І. Мельника, який вказує, що якщо дії з незаконного збирання конфіденційної інформації про особу були

поєднані з порушенням недоторканності житла, порушенням таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної чи іншої кореспонденції, що передаються засобами зв'язку або через комп'ютер, або були поєднані з незаконним придбанням, збутом або використанням спеціальних технічних засобів отримання інформації, то скоєне винним потрібно кваліфікувати за правилами сукупності злочинів, тобто за стст. 182 та 162, 163, 359 Кримінального кодексу України [13].

Висновки. Отже, варто зазначити, що до особи, яка здійснила правопорушення, може бути застосована, залежно від виду порушення, адміністративна чи кримінальна відповідальність. Роль відповідальності полягає в забезпеченні заходів щодо вчинення правопорушення, поряд з цим в електронній комерції може бути застосована додаткова відповідальність, яка передбачена укладеним договором (пеня, штраф, збільшений відсоток річних та інфляції). Залежно від певних порушень може наставати відповідальність у виді відшкодування моральної шкоди як чинник попередження порушень у майбутньому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про електронні документи та електронний документообіг : Закон України від 22.05.2003 № 851-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15#Text> (дата звернення: 24.12.2023).
2. Tassabenji Rana Understanding E-commerce, SAGE Publications London, 2003.
3. Теорія держави і права: Академічний курс : підручник / за ред. Н. М. Онищенко, О. В. Зайчук. К. : Юрінком Інтер, 2008. 688 с.
4. Цивільний кодекс України : Кодекс України від 06.07.2005 № 2747-IV. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2003. № 40–44. Ст. 356.
5. Цивільний процесуальний кодекс : Кодекс України від 06.07.2005 № 2747-IV. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2004. № 40–41, 42. Ст. 492.
6. Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини : Закон України від 23.12.1997 № 776/97-ВР. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/776/97-%D0%B2%D1%80#Text>
7. Дяковський О. С. Правове забезпечення захисту персональних даних : дис. ... кан. юрид. наук : спец. 27.00.07 ; Університет митної справи та фінансів. Дніпро, 2019.
8. Про захист прав споживачів : Закон України від 12.05.1991 № 1023-XII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12#Text> (дата звернення: 24.12.2023).
9. Про авторське право і суміжні права : Закон України від 23.12.1993 № 3792-XII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12#Text> (дата звернення: 24.12.2023).
10. Щорічна доповідь Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини про стан дотримання прав і свобод людини і громадянина в Україні / Секретаріат Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини : вебсайт. URL : <http://oksanaprodan.com.ua/wp-content/uploads/2017/04/Щорічна-доповідь-Уповноваженого-ВРУ-з-прав-людини-03.2017..pdf>

11. Обуховська Т. І. Класифікація персональних даних та режиму доступу до них. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України*. 2013. № 1. С. 97–104.
12. Скакун О. Ф. Теорія держави і права : підручник ; пер. з рос. Х. : Консум, 2001. 656 с.
13. Кримінального кодексу України : Кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 24.12.2023).
14. Про внесення змін та доповнень до постанови Пленуму Верховного Суду України від 31 березня 1995 р. № 4 «Про судову практику в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди» : Постанова Верховного суду України від 25.05.2001 № 5 / Законодавство України : вебсайт. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0005700-01>
15. Брель О. Персональні дані як об'єкт інформаційних правовідносин за участю суб'єктів господарювання. *Право України*. 2011. № 4. С. 220–224.
16. Стефанчук Р. О. Компенсація моральної шкоди як спосіб захисту особистих немайнових прав: проблеми та шляхи вирішення. *Університетські наукові записки*. 2007. № 1 (21). С. 67–83.
17. Про інформацію : Закон України від 2.10.1992 № 2297-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text> (дата звернення: 24.12.2023).
18. Про нотаріат : Закон України від 02.09.1993 № 3425-XII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3425-12#Text> (дата звернення: 24.12.2023).

REFERENCES

1. On electronic documents and electronic document circulation : Law of Ukraine dated 05/22/2003 No. 851-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15#Text> (access date: 12/24/2023).
2. Tassabenji Rana Understanding E-commerce, SAGE Publications London, 2003.
3. Theory of the state and law: Academic course : textbook / edited by N. M. Onyshchenko, O. V. Zaichuk. K. : Yurinkom Inter, 2008. 688 p.
4. Civil Code of Ukraine : Code of Ukraine dated July 6, 2005 No. 2747-IV. *Information of the Verkhovna Rada of Ukraine (VVR)*. 2003. Nos. 40–44. Article 356.
5. Civil Procedure Code : Code of Ukraine dated July 6, 2005 No. 2747-IV. *Information of the Verkhovna Rada of Ukraine (VVR)*. 2004. No. 40–41, 42. Article 492.
6. On the Human Rights Commissioner of the Verkhovna Rada of Ukraine : Law of Ukraine dated 12.23.1997 No. 776/97-BP. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/776/97-%D0%B2%D1%80#Text>
7. Dyakovsky O. S. Legal provision of personal data protection : diss. ... kan. law sciences : specialist 27.00.07 ; University of Customs and Finance. Dnipro, 2019.
8. On the protection of consumer rights : Law of Ukraine dated 12.05.1991 No. 1023-XII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12#Text> (date of application: 24.12.2023).
9. On copyright and related rights : Law of Ukraine dated 23.12.1993 No. 3792-XII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12#Text> (date of application: 24.12.2023).

10. Annual report of the Commissioner for Human Rights of the Verkhovna Rada of Ukraine on the state of observance of human and citizen rights and freedoms in Ukraine / Secretariat of the Commissioner for Human Rights of the Verkhovna Rada of Ukraine : website. URL : <http://oksanaprodan.com.ua/wp-content/uploads/2017/04/Annual-report-of-the-Commissioner-of-the-VRU-z-prav-ludyny-03.2017..pdf>

11. Obukhovska T. I. Classification of personal data and access to them. *Bulletin of the National Academy of Public Administration under the President of Ukraine*. 2013. No. 1. P. 97–104.

12. Skakun O. F. Theory of the state and law : a textbook ; Trans. from Russian. Kh. : Konsum, 2001. 656 p.

13. Criminal Code of Ukraine : Code of Ukraine dated 04/05/2001 No. 2341-III. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (access date: 12/24/2023).

14. On introducing changes and additions to the resolution of the Plenum of the Supreme Court of Ukraine dated March 31, 1995 No. 4 "On judicial practice in cases of compensation for moral (non-pecuniary) damage" : Resolution of the Supreme Court of Ukraine dated 25.05.2001 No. 5 / Legislation of Ukraine : website. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0005700-01>

15. Brel O. Personal data as an object of informational legal relations with the participation of business entities. *Law of Ukraine*. 2011. No. 4. P. 220–224.

16. Stefanchuk R. O. Compensation for moral damage as a way to protect personal non-property rights: problems and solutions. *University scientific notes*. 2007. No. 1 (21). P. 67–83.

17. About information : Law of Ukraine dated 10/2/1992 No. 2297-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text> (access date: 12/24/2023).

18. About the notary : Law of Ukraine dated 02.09.1993 No. 3425-XII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3425-12#Text> (date of application: 24.12.2023).

O. S. Dyakovskiy, K. V. Prokopchuk, V. I. Skrypets. FEATURES OF PERSONAL DATA PROTECTION LAW ENFORCEMENT

The article examines the peculiarities of the implementation of legal protection of personal data.

For Ukraine, the issue of the safety of digital services is becoming more and more relevant due to the constant increase in their number in various spheres of life and active use by many users.

Such a significant growth of the segment of e-commerce and other digital services is impossible without collecting data about consumers, their preferences and needs. E-commerce entities need detailed information about existing and potential customers in order to implement marketing actions and to sell goods and services. Currently, the problem is that in modern conditions of fierce competition, information about consumers can be collected in a way around or contrary to the current legislation on the protection of personal data, and various digital services in Ukraine are increasingly characterized by systemic violations, in particular, in the aspect of the impossibility of the consumer to fully exercise the right to be forgotten under during and after using the relevant digital service.

The adoption of the relevant Law of Ukraine "On the Protection of Personal Data" and the introduction of appropriate institutional support led to a tendency to increase attention to the protection of personal data in the field of e-commerce in Ukraine. However, the analysis of the current legislation on the protection of personal data, scientific works and law enforcement practice during the period of validity of the relevant Law indicates that the current state of solving the problem of personal data protection requires the introduction of new approaches to the system of rights protection in this area.

It is worth noting that the legal protection of personal data in the field of electronic commerce in Ukraine does not have a sufficiently high level of scientific development. Individual issues of this issue were considered within the framework of civil, labor and information law. Most of the studies were devoted to the issue of information activity of the legislative branch of government, codification of information legislation, legal provision of information law and order and protection of personal data.

Keywords: *personal data, e-commerce, personal data protection, etc.*

Стаття надійшла до редколегії 13 серпня 2024 року